

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi rikoslain 7 luvun muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan luovuttavaksi nykyisen kaltaisesta jälkikonnenssia koskevasta järjestelmästä, jonka mukaan tuomioistuimen tulee jälkikäteän määrätä yhteinen vankeusrangaistus aikaisemmin tuomituista rikoksista ja ennen tämän aikaisemman tuomion antamista tehdyistä muista rikoksista. Vastaavasti tuomioistuimen tulee nykyisin määrätä yhteinen vankeusrangaistus täytäntöönpanoa varten, jos samalla kertaa on pantava täytäntöön kaksi tai useampia vankeusrangaistuksia tai jos sen jälkeen kun tuomittu on suorittanut vankeusrangaistuksen, tulee täytäntöön pantavaksi toinen vankeusrangaistus ja rikoksista olisi, jos ne olisi käsitelty samalla kertaa, tullut tuomita yhteinen vankeusrangaistus.

Esityksen mukaan järjestelmää yksinkertaistettaisiin siten, että eri aikoina tuomituista ehdottomista vankeusrangaistuksista ei enää jälkikäteän määrättäisi yhteistä rangaistusta, vaan tuomioistuin voisi ainoastaan ottaa uutta rangaistusta määrätessään kohtuu-

den mukaan huomioon rangaistusta lieventävänä seikkana aikaisemmin tuomittoman vankeusrangaistuksen, jos uusi rikos on tehty ennen sen tuomitsemista. Koska uudistuksella ei ole tarkoitus yleisesti ottaen muuttaa nykyistä rangaistustasoa, ehdotetaan säädettäväksi mahdollisuus alittaa laissa vankeudelle säädetty erityinen vähimmäisaika tai katsoa aikaisempi rangaistus riittäväksi seuraamukseksi myös myöhemmin käsiteltäväksi tulleesta rikoksesta.

Ehdotettu rikoslain uudistus edellyttää myös eräiden nykyiseen jälkikonnenssijärjestelmään liittyvien ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain, Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanosta annetun lain, yhdyskuntapalvelusta annetun lain sekä oikeudenkäymiskäärän säännösten muuttamista.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä syyskuuta 1997.

YLEISPERUSTELUT

1. Nykytila

1.1. Lainsäädäntö

Suomessa siirryttiin 1 päivänä huhtikuuta 1992 voimaan tulleella rikoslain muutoksella niin sanottuun yhtenäisrangaistusjärjestelmään. Sakkojen osalta säilyi aikaisempi periaate, että jokainen tuomitsemiskerta muodostaa itsenäisen kokonaisuuden. Uutta oli se, että kaikista samalla kertaa tuomitavista sakkorikoksista tulee määrätä vain yksi yhteinen sakkorangaistus. Vankeusrangaistusten osalta säilytettiin jo aikaisemminkin voimassa ollut periaate, jonka mukaan rikosentekijä on pyrittävä saattamaan kokonaisu-rangaistuksen määräämisen suhteen samaan asemaan riippumatta siitä, käsitelläänkö kaikki yhteiseen vankeusrangaistukseen johtavat rikokset yhdessä vai useammassa oikeudenkäynnissä. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi säädetään rikoslain 7 luvun 6 §:ssä, että jos yhdestä tai useammasta rikoksesta ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomitua syytetään tuomioistuimessa ennen kyseisen rangaistuksen tuomitsemista tehdystä muusta rikoksesta, hänet on tuomittava niin kuin kaikki rikokset olisi saatettu tuomioistuimen käsiteltäväksi samalla kertaa. Jos aikaisemmin tuomittua rangaistusta, myös sen ehkä jo tapahtuneen täytäntöönpanon merkitys erityisesti huomioon ottaen, on pidettävä riittävänä seuraamuksena myös myöhemmin käsiteltäväksi tulleesta rikoksesta, tuomioistuimen on määrättävä, että aikaisempi rangaistus koskee tätäkin rikosta. Yhteinen vankeusrangaistus on kuitenkin määrättävissä vasta kun aikaisempi tuomio on lainvoimainen tai muuten täytäntöönpanokelpoinen.

Rikoksista, joista toinen on tehty sen jälkeen, kun toisesta on jo tuomittu ehdoton vankeusrangaistus, ei saa määrätä yhteistä vankeusrangaistusta. Lisäksi pykälässä rinnastetaan tuomioon, jolla joku on tuomittu ehdottomaan vankeusrangaistukseen, myös tuomio, jolla ehdollinen vankeusrangaistus on määrätty pantavaksi täytäntöön.

Koska rikoslain 7 luvun 6 §:n mukainen yhteisen vankeusrangaistuksen määrääminen edellyttää tuomion täytäntöönpanokelpoisuutta, merkitsee tämä sitä, että täytäntöön-pantavaksi voi tulla sellaisia vankeusrangais-

tuksia, joista ei ole muodostettu yhteistä vankeusrangaistusta, vaikka laki sitä edellyttää. Näitä tapauksia silmällä pitäen on rikoslain 7 luvun 7 §:ssä säädetty yhteisen rangaistuksen määräämisestä täytäntöönpanoa varten. Jos samalla kertaa on pantava täytäntöön kaksi tai useampia vankeusrangaistuksia tai jos sen jälkeen, kun tuomittu on suorittanut vankeusrangaistusta, tulee täytäntöön-pantavaksi toinen vankeusrangaistus ja rikoksista olisi, jos ne olisivat olleet käsiteltävänä samalla kertaa, näiden rangaistusten asemasta ollut tuomittava vain yksi yhteinen vankeusrangaistus, tuomioistuimen on erillisessä menettelyssä määrättävä tällainen rangaistus täytäntöönpanoa varten.

Yhteisen vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa varten määrää rikoslain 7 luvun 7 §:n mukaan virallisen syyttäjän vaatimuksesta jokin aikaisemmissa oikeudenkäynneissä vankeusrangaistuksen tuominneista alioikeuksista tai tuomitun oleskelupaikkakunnan yleinen alioikeus. Istunto voidaan pitää myös muuna aikana ja muussa paikassa kuin yleisen alioikeuden istunnoista on määrätty. Yhteisen vankeusrangaistuksen määrääminen voi tapahtua yhden tuomarin istunnossa, mutta asia voidaan siirtää myös käsiteltäväksi täysilukuisessa kokoonpanossa. Tuomitulle tulee todisteellisesti varata tilaisuus tulla kuulluksi asiassa. Yhteisen vankeusrangaistuksen määräämistä koskevasta päätöksestä voidaan hakea normaalisti muutosta, mutta muutoksenhaku ei estä päätöksen täytäntöönpanoa, jollei tuomioistuin toisin määrää.

Käytännössä voi esiintyä tilanteita, joissa tuomioistuin ei jostakin syystä ole tietoinen siitä, että syytetty on tuomittu ehdottomaan vankeusrangaistukseen sen jälkeen, kun jokin sen käsiteltävänä olevista rikoksista on tehty. Tämän vuoksi tuomioistuin saattaa määrätä yhteisen vankeusrangaistuksen sen tutkittavina olevista rikoksista, vaikka vain osa niistä on sellaisia, että niistä ja rikoksista, joista on aikaisemmin tuomittu rangaistus, olisi tullut määrätä yhteinen vankeusrangaistus. Tällaisia tapauksia varten on rikoslain 7 luvun 8 §:ssä säädetty yhteisen vankeusrangaistuksen poikkeuksellisesta määräämisestä. Jos yhteinen vankeusrangaistus on määrätty kahdesta tai useammasta rikoksesta ja sittemmin 7 luvun 6 tai 7 §:ssä tarkoitettussa tapauksessa havaitaan, että josta-

kin niistä rikoksista, joista on määrätty yhteinen vankeusrangaistus, sekä jostakin muusta rikoksesta olisi tullut määrätä tai tulisi määrätä tällainen rangaistus, on kaikista näistä rikoksista määrättävä yhteinen vankeusrangaistus.

Rikoslain 7 luvun 9 §:n mukaan aikaisemmin ratkaistun rikosasian asianomistajalla ei ole puhevaltaa yhteistä vankeusrangaistusta rikoslain 7 luvun 6, 7 tai 8 §:n mukaan määrätessä.

Jos ehdollinen rangaistus määrätään pantavaksi täytäntöön joko kokonaan tai osaksi ja uudesta rikoksesta olisi tuomittava ehdoton vankeusrangaistus, tekijän tuomitsemisessa yhteiseen vankeusrangaistukseen noudatetaan ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain (135/1976) 4 §:n 2 momentin mukaan soveltuvin osin, mitä rikoslain 7 luvussa säädetään. Vastaavasti on meneteltävä, jos täytäntöön pantavaksi määrätään kaksi tai useampia ehdollisia rangaistuksia tai jos tuomittu on ehdollisen rangaistuksen tuomitsemisen jälkeen ennen sen täytäntöön pantavaksi määrämistä tuomittu ehdottomaan vankeusrangaistukseen.

Ehdollinen vankeusrangaistus ei normaalisti enää katkaise kilpailukilpailua, mutta tästä huolimatta ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain 5 §:ssä on poikkeussäännös, jonka mukaan jos ehdolliseen vankeusrangaistukseen tuomittua ennen koetusajan päättymistä syytetään ennen tuomiota tehdystä muusta rikoksesta, josta hänet olisi tuomittava rangaistukseen, eikä häntä ole ehdollisen rangaistuksen tuomitsemisen jälkeen tuomittu rikoslain 7 luvun 6 §:n 1 tai 3 momentissa tarkoitettuun rangaistukseen eli ehdottomaan vankeusrangaistukseen tai ehdollisen vankeusrangaistuksen määräämiseen pantavaksi täytäntöön, hänet on tuomittava rikoksista yhteiseen vankeusrangaistukseen noudattaen soveltuvin osin rikoslain 7 luvun säännöksiä sekä samalla määrättävä, onko yhteinen rangaistus ehdollinen.

Muussa pohjoismaassa tuomitusta vapausrangaistuksesta ei määrätä yhteistä rangaistusta Suomessa tuomittavan rangaistuksen kanssa. Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanosta annetun lain (326/1963) 29 §:n 2 momentissa on ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain 5 §:ssä tarkoitettuihin tilanteisiin liittyvä erityissäännös. Jos se, joka muussa pohjoismaassa on tuomittu rangaistukseen ehdolli-

sella tuomiolla, tuomitaan Suomessa rangaistukseen rikoksesta, joka on tehty ennen kuin ehdollinen tuomio annettiin, tuomioistuimen on samalla määrättävä yhteistä rangaistusta määräämättä, onko ehdollisesti tuomittu rangaistus pantava täytäntöön.

Yhdyskuntapalvelusta annetussa laissa (1055/1996) rinnastetaan yhteistä rangaistusta rikoslain 7 luvun mukaan määrätessä yhdyskuntapalvelutuomioon, jolla joko on tuomittu ehdottomaan vankeusrangaistukseen.

1.2. Ulkomainen lainsäädäntö

Ruotsin rikoskaaren säännökset rakentuvat yhtenäisrangaistusperiaatteen pohjalle. Jälkikilpailukilpailun osalta on säädetty, että jos havaitaan jonkun, joka on tuomittu vankeuteen, ehdolliseen tuomioon tai suojeluvallontaan, tehneen muun rikoksen ennen tuomiota tai jos hän tekee uuden rikoksen ennen kuin seuraamus on täysin pantu täytäntöön tai muuten rauennut, tuomioistuimen on 1) määrättävä, että aikaisemmin tuomittu seuraamus sisältää rangaistuksen myös tästä toisesta rikoksesta, 2) tuomittava erityiseen seuraamukseen tästä rikoksesta, tai 3) mikäli tuomio on saavuttanut lainvoiman, purettava tuomittu seuraamus ja tuomittava rikoksista toisenlaatuinen seuraamus. Elinkautiseen vankeusrangaistukseen tuomittuun sovelletaan 1 kohdassa mainittua periaatetta. Jos henkilö tuomitaan määrääjäksi vankeuteen, 1 kohdan periaatetta sovelletaan vain, jos uusi rikos verrattuna aikaisempaan on vailla sannon merkitystä tai muutoin on erityisiä syitä siihen. Jos vankeutta tuomitaan 2 kohdan mukaisesti toisesta rikoksesta, joka on tehty ennen kuin tuomiota on alettu panna täytäntöön, tulee rangaistusta määrätessä, mikäli mahdollista, ottaa huomioon, ettei rangaistus kokonaisuudessaan kohoa yli sen mitä rikoskaareissa on yhteisen vankeusrangaistuksen määrästä säädetty ja tällöin voidaan tuomita lievempään rangaistukseen kuin rikoksesta on laissa säädetty. Vankeusrangaistus voidaan 3 kohdan mukaisesti purkaa vain, jos tuomio julistetaan ennen kuin rangaistus on täysin täytäntöön pantu. Ehdollinen tuomio voidaan kuitenkin 3 kohdan mukaan purkaa, jos syytetty on vangittu ja tai saanut syytteen vuoden kuluessa koetusajan päättymisestä.

Myös Norjan rikoslaissa on usean rikoksen tapauksissa omaksuttu yhtenäisrangaistuspe-

riaate. Jälkikonkurrenssitapauksista on säädetty, että jos jonkun, joka on jo tuomittu rangaistukseen, havaitaan ennen tuomiota tehneen muita rikoksia, tulee uusista rikoksista rangaistusta määrättäessä mahdollisuuksien mukaan ottaa huomioon yhteisen rangaistuksen määräämistä koskevat säännökset. Tällöin on mahdollista tuomita vankeutta alle 14 päivän. Jos kysymyksessä on rikos, joka tehty ennen aikaisemmin tuomittua ehdollista tuomiota, voidaan tuomita yhteinen rangaistus molemmista tai erillinen rangaistus myöhemmästä. Jos molemmista tuomitaan yhteinen ehdollinen tuomio, tulee sille vahvistaa uusi koetusaika.

Vastaavasti *Tanskan* rikoslaisa säädetään, että jos joku, joka on jo tuomittu rangaistukseen, on tehnyt ennen tuomiota muun rikoksen, on hänet tästä tuomittava lisärangaistukseen, mikäli rikosten samanaikainen tuomitseminen olisi sovellettavan yhtenäisrangaistusperiaatteen mukaisesti aiheuttanut ankaramman rangaistuksen. Lisärangaistus voidaan tuomita lyhyemmäksi kuin mitä laissa siitä rangaistuksesta muuten on säädetty. Jos kuitenkin kysymyksessä on aikaisemmin tehdystä rikoksesta tuomittu ehdollinen rangaistus ja koeajan kestäessä tulee tuomittavaksi uusi ennen aikaisempaa ehdollista tuomiota tehty rikos, määrätään näistä yhteinen rangaistus.

Saksan rikoslain mukaan tuomitaan yhdellä teolla tehdyistä rikoksista yksi rangaistus. Muutoin rikoksista tuomitaan yksikkörangaistukset, joista muodostetaan kokonaisrangaistus ottamalla pohjaksi kovin tuomituista rangaistuksista. Kokonaisrangaistuksen tulee olla pienempi kuin rangaistusten summa. Mainitunlainen kokonaisrangaistus määrätään myös jälkikäteen, jos lainvoimaiseen rangaistukseen tuomittu, ennen kuin hänelle määrätty rangaistus on täytäntöönpanu tai vanhentunut tai hänet on siitä armahdettu, tuomitaan teosta, joka ennen tehty ennen aikaisempaa tuomiota.

Sveitsin rikoslain mukaan noudatetaan usean rikoksen tapauksessa yhtenäisrangaistusperiaatetta. Kuitenkin jos teko on tehty ennen kuin aikaisempi vapausrangaistus on tuomittu, tekijälle tuomitaan uudesta rikoksesta lisärangaistus, mutta tekijää ei saa kokonaisuudessaan rangaista ankarammin kuin jos teot olisi tuomittu samanaikaisesti.

Myös *Itävallan* rikoslain mukaan samalla kertaa tuomittavista rikoksista tuomitaan yksi yhteinen rangaistus, jos rikoksista säädetty

rangaistukset ovat samaa lajia. Jos myöhemmin tulee tuomittavaksi muu rikos, joka tekoaikansa puolesta olisi voinut olla tuomittavana jo aikaisemmassa oikeudenkäynnissä, niin siitä määrätään aikaisempaa täydentävä rangaistus. Aikaisemman ja täydentävän rangaistuksen summa ei saa olla korkeampi kuin kaikista rikoksista samalla kertaa tuomittaessa olisi mahdollista. Täydentävän rangaistuksen määräämisestä voidaan luopua, jos aikaisempi tuomio katsotaan riittäväksi seuraamukseksi myös uudesta rikoksesta.

1.3. Nykytilan arviointi

Jälkikonkurrenssia koskevien säännösten tarkoituksena on pyrkiä saattamaan rikosten tekijä kokonaisrangaistuksen määräämisen suhteen samaan asemaan riippumatta siitä, käsitelläänkö kaikki yhteiseen rangaistukseen johtavat rikokset yhdessä vai useammassa oikeudenkäynnissä. Tämän sinänsä merkittävän ja tärkeän tavoitteen saavuttamiseksi on kuitenkin jouduttu luomaan järjestelmä, joka on osoittautunut eräissä tapauksissa varsin mutkikkaaksi ja vaikeaselkoiseksi. Järjestelmä merkitsee myös jälkepäin puuttumista jo lainvoimaisiin tuomioihin. Tällöin ei ole käytettävissä sitä tietoa, mikä oli asian alunperin käsitellessä tuomioistuimessa, vaan joudutaan turvautumaan yleensä vain rajoitettuun asiakirja-aineistoon. Uuden yhteisen rangaistuksen mittaaminen saattaa näin ollen perustua puutteelliseen aineistoon. Toisaalta ei liene mahdollisuutta edellyttäkään, että myöhempi tuomioistuin perehtyisi aikaisempaan juttuun yhtä perusteellisesti, koska esimerkiksi syyllisyyskysymys on jo myöhemmää tuomioistuinta sitovasti ratkaistu. Nyt on kyse vain yhteisen rangaistuksen mittaamisesta, joka yksityisen henkilön kannalta on kuitenkin tärkeä ratkaisu.

Lisäksi järjestelmä aiheuttaa virheitä, jotka liittyvät puutteelliseen tiedon kulkuun. Samalla henkilöllä voi olla vireillä juttuja eri tuomioistuimissa, mutta tuomioistuimet eivät tiedä toistensa ratkaisuista tai vaikka tietävätkin, niin jos tuomiot eivät ole lainvoimaisia tai muuten täytäntöönpanokelpoisia, niistä ei saa määrätä yhteistä rangaistusta. Tällaisia tilanteita varten on säädetty rikoslain 7 luvun 8 §, jonka mukaan tapahtunut virhe yhteisen vankeusrangaistuksen määräämisessä itse asiassa korjataan uudella lainsäätäjän käytännön pakosta hyväksymään joutuneella virheellä eli sallimalla uuden yh-

teisen vankeusrangaistuksen muodostaminen aikaisemmasta konkurrenssin katkaisevasta tuomiosta välittämättä. Tätä ei ole järjestelmän selkeyden kannalta pidettävä hyvänä ratkaisuna.

Järjestelmän perusratkaisujen kanssa risti-riidassa on myös ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain 5 §. Säännöksessä on ehdolliselle vankeusrangaistukselle annettu määrättyissä tapauksissa konkurrenssin katkaiseva vaikutus, vaikka sitä ei yleensä enää ehdollisella vankeusrangaistuksella ole.

Jälkikonkurrenssijärjestelmä aiheuttaa myös monella taholla runsaasti työtä. Näyttää siltä, että useimmissa tapauksissa käytetty työmäärä ja sillä saavutettu etu eivät ole oikeassa suhteessa. On tärkeää, että rikosentekijöitä kohdellaan yhdenvertaisesti ja pyritään eliminoimaan sattumanvaraisten seikkojen vaikutus rangaistusten mittaamiseen. Nykyinen järjestelmä ei kuitenkaan tällaisenaan takaa kaikissa tapauksissa sen oikeudenmukaisempaa lopputulosta kuin mikä voitaisiin saavuttaa joustavoittamalla nykyisiä säännöksiä ja luopumalla turhan jäykistä säännöistä, jotka edellyttävät jopa monia oikeudenkäyntejä sen selvittämiseksi, kuinka pitkä suoritettava vankeusrangaistus lopulta on. Lähtökohtana tulisi voida pitää sitä, että kun tuomio on lainvoimainen, niin sitä ei enää normaalisti jälkikäteen muuteltaisi, kuten nykyisin aina jälkikonkurrenssitilanteissa tapahtuu.

2. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Esityksen tavoitteena on yksinkertaistaa nykyistä yhteisen vankeusrangaistuksen määrittämistä koskevaa järjestelmää. Eräissä tapauksissa varsin mutkikkaaksi osoittautuneesta yhteisen vankeusrangaistuksen määrittämisestä jälkikäteen ehdotetaan luovuttavaksi. Tämä toteutettaisiin muuttamalla rikoslain nykyisen 7 luvun 1 §:n 1 momentti ja 6 § sekä kumoamalla 7—9 §. Ensin mainitussa lainkohdassa todettaisiin, että vain samalla kertaa tuomittavista vankeusrangaistuksista määrätään yhteinen vankeusrangaistus. Näin kukin tuomitsemiskerta muodostaisi itsenäisen kokonaisuuden, kuten nykyisin on jo esimerkiksi sakkorangaistusten osalta asianlaita.

Vankeusrangaistuksen osalta ei kuitenkaan ole mahdollista toteuttaa uudistusta aivan samalla tavoin kuin se on tehty sakkujen

osalta, koska se merkitsisi eräissä tapauksissa vankeusrangaistusten huomattavaa ankaroitumista nykyiseen järjestelmään verrattuna. Tämän uudistuksen tavoitteena ei ole järjestelmän ankaroittaminen, vaan yksinkertaistaminen. Tähän saakka on mutkikkailta ja yksityiskohtaisilla säännöksillä pyritty siihen, että rikosentekijän kokonaisrangaistus olisi sama siitä riippumatta ovatko eri aikoina tehdyt rikokset käsitelty yhdessä vai useammassa oikeudenkäynnissä, jos ne periaatteessa olisi voitu kaikki käsitellä yhdessä. Tästä tavoitteesta ei ole nytkään syytä luopua. Sen saavuttamiseksi riittäisi se, että tuomioistuin harkitessaan uutta vankeusrangaistusta ottaisi uudesta rikoksesta tai uusista rikoksista tuomittaessa kohtuuden mukaan huomioon rangaistusta lieventävänä seikkana aikaisemman ehdottoman vankeusrangaistustuomion, mikäli ainakin yksi rikoksista olisi tehty ennen mainittua tuomiota. Myös lainvoimaa vailla oleva ehdoton vankeusrangaistus voitaisiin ehdotuksen mukaan ottaa kohtuusharkinnassa huomioon. Tästä säädettäisiin muutettavassa 7 luvun 6 §:ssä. Jos tuomittavana on useita rikoksia, niistä kaikista tuomittaisiin 7 luvun 1 §:n mukaan yhteinen vankeusrangaistus. Aikaisemmalla ehdottomalla vankeusrangaistustuomiolla ei enää olisi niin sanottua konkurrenssin katkaisevaa vaikutusta.

Aikaisemman yhdyskuntapalvelurangaistuksen ottamisesta huomioon vastaavalla tavalla kuin 7 luvun 6 §:ssä säädetään ehdottomasta vankeusrangaistuksesta, ehdotetaan säädettäväksi yhdyskuntapalvelusta annetun lain 3 §:n 2 momentissa.

Tuomioistuimen tulisi arvioida käytettävissä olevien tietojen perusteella se, että rikosentekijän kokonaisrangaistus ei rikosten ilmitulojärjestyksestä johtuen ankaroituisi. Jo yhdenvertaisuusperiaatteen soveltaminenkin edellyttää tätä. Tämän vuoksi tulee olla myös mahdollista alittaa vankeusrangaistukselle laissa jostakin rikoksesta säädetty erityinen vähimmäisaika. Lyhimpänä 7 luvun 6 §:n mukaan tuomittavana vankeusrangaistuksena olisi siten aina rangaistuslajin yleinen vähimmäismäärä, neljätoista päivää. Myös rangaistuksen tuomitsematta jättämisen tulee olla mahdollista, jos aikaisempi rangaistus voidaan katsoa riittäväksi seuraamukseksi myös myöhemmin käsiteltäväksi tulleesta rikoksesta. Jos uudesta rikoksesta sen rangaistusasteikon mukaan olisi tuomittavissa sakkoa tai jos rikoslain 3 luvun 5 §:n 2 mo-

mentissa säädetyt edellytykset rangaistusasteikosta poikkeamiselle täyttyvät, voitaisiin rikoksesta luonnollisesti myös tuomita vain sakkorangaistus.

Kun yhteisen vankeusrangaistuksen määräämisestä jälkikäteen luovutaan, tulee vastaavat säännökset kumota ehdollisesta rangaistuksesta annetusta laista sekä Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoinnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa annetussa laissa ja yhdyskuntapalvelusta annetusta laista.

3. Esityksen vaikutukset

Ehdotettu uudistus merkitsee työmäärän vähentymistä niin syyttäjä-, tuomioistuin- kuin täytäntöönpanovaiheessa. Tietyn siirtymävaiheen jälkeen loppuisivat erilliset oikeudenkäynnit yhteisen vankeusrangaistuksen määräämiseksi täytäntöönpanoa varten. Tämä uudistus mahdollistaisi joitakin kustannussäästöjä, joiden määrää on kuitenkin hyvin vaikea arvioida, koska tehtävät jakaantuvat eri puolille maata ja monille eri henkilötahoille. Tosin juttuja on runsaimmin kasaantunut vankilapaikkakuntien alioikeuksiin. Pikemminkin kustannusvaikutuksia on arvioitava siten, että tällä uudistuksella kevennetään nykyisiä työpaineita siinä määrin, että uusien virkojen perustamistarve jossakin määrin vähenee.

4. Asian valmistelu

Hallituksen esityksen valmistelun pohjatyö on tapahtunut oikeusministeriön antamalla

asiantuntijatoimeksiannolla. Valmistetusta ehdotuksesta on oikeusministeriössä pidetty kaksi asiantuntijoiden kuulemistilaisuutta.

5. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Nuorisorangaistuksen kokeilemisesta annetun lain (1058/1996) 12 §:ssä on erityissäännös yhteisen rangaistuksen määräämisestä silloin, kun nuorisorangaistukseen tuomittu myöhemmin tuomitaan ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Tätä määräaikaisena voimassa olevan lain säännöstä ei ehdoteta nyt muutettavaksi, vaikkei se tarkkaan ottaen olekaan rikoslain 7 lukuun ehdotettavan perusratkaisun mukainen.

Perussyynä muuttamatta jättämiselle on se, että nuorisorangaistuksen keskeyttämisestä tarvittaisiin joka tapauksessa erityissäännös niitä tapauksia varten, joissa nuorisorangaistukseen tuomittu myöhemmin tuomitaan ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Rikoslain 7 luvun yleissäännökset eivät siis riittäisi näissä tapauksissa. Toisena syynä 12 §:n muuttamatta jättämiselle on se, että säännöksen mukainen lopputulos itse asiassa on lähes sama kuin mihin nyt ehdotettava rikoslain 7 luvun 6 §:ää soveltaen päädyttäisiin. Kolmantena perusteena on se, että määräaikaista nuorisorangaistuksen kokeilemisesta annettua lakia joudutaan joka tapauksessa muuttamaan vuoden 1999 lopussa. Tässä yhteydessä voidaan myös selvittää, miten nuorisorangaistukseen liittyvät konkurrenssikysymykset ratkaistaan.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Rikoslaki

7 luku. Yhteisestä rangaistuksesta

1 §. *Yhteisen vankeusrangaistuksen määrääminen.* Yhteinen vankeusrangaistus voidaan määrätä myös muista kuin samalla kertaa tuomittavina olevista rikoksista. Yleisperusteluissa mainituilla perusteilla lakia muutettaisiin siten, että yhteinen vankeusrangaistus voitaisiin määrätä vain samalla kertaa tuomittavista vankeusrangaistuksista. Pykälän 1 momentti ehdotetaan sen vuoksi muutettavaksi siten, että siinä—niin kuin sakkorangaistuksen osalta luvun 3 §:ssä on säädetty—nimenomaan todettaisiin, että milloin joku on tuomittava samalla kertaa kahdesta tai useammasta rikoksesta vankeusrangaistukseen, hänet tuomitaan yhteiseen vankeusrangaistuksen, jollei muualla laissa toisin säädetä.

6 §. *Aikaisemmin tuomitun vankeusrangaistuksen huomioon ottaminen.* Ehdotetun 1 §:n 1 momentin mukaan yhteinen vankeusrangaistus voitaisiin määrätä vain samalla kertaa tuomittavina olevista rikoksista. Jos aikaisempia ehdottomia vankeustuomioita ei voitaisi ottaa millään tavoin huomioon, merkitsisi tämä eräissä tapauksissa nykyisen järjestelmän melkoista ankaroitumista. Tästä hyvänä esimerkkinä olisi tapaus, jossa henkilö on tuomittu yhdestä rikoksesta vankeusrangaistukseen ja sen jälkeen havaitaan, että hän on ennen tätä tuomiota tehnyt toisenkin rikoksen. Jos rikokset olisivat tulleet tuomitaviksi samalla kertaa, niin niistä olisi määrätty yksi yhteinen rangaistus, joka olisi ollut selvästi lievempi kuin kahdesta eri aikana itsenäisesti tuomitusta rikoksesta tuleva yhteenlaskettu rangaistus. Tämän vuoksi tuomioistuinella olisi harkinnanvarainen mahdollisuus jälkimmäisen tuomion yhteydessä kohtuullistaa rangaistusta pitäen lähinnä silmällä sitä, että aikaisemman ja uuden rangaistuksen kokonaisuus ei olisi ankarampi kuin jos rikokset olisi tuomittu samalla kertaa. Ehdotettu säännös mahdollistaisi kuitenkin tuomioistuimelle laajemman harkintavallan ja mahdollisuuden tuomita myöhemmin käsiteltäväksi tulleesta rikoksesta muiden edellytysten täytyessä muunkin kuin ehdot-

toman vankeusrangaistuksen, esimerkiksi sakkoa tai ehdollista vankeutta. Myös yhdyskuntapalveluun tuomitseminen olisi mahdollista.

Ehdotetussa kohtuullistamisessa voitaisiin ottaa huomioon myös lainvoimaa vailla oleva alioikeuden antama ehdoton vankeusrangaistustuomio, kun nykyisten säännösten mukaan yhteinen vankeusrangaistus voidaan jälkikäteen muodostaa vain lainvoimaisen tai muuten täytäntöönpanokelpoisen vankeustuomion kanssa. Jos jo alioikeudessa on tuomittu ehdotonta vankeutta, joka säilyy myös hovioikeudessa ja korkeimmassa oikeudessa ehdottomana vankeutena, niin tällöin kohtuullistamisessa voidaan ottaa huomioon vain ennen alioikeuden tuomion julistamista tehdyt uudet rikokset. Sen sijaan jos alioikeudessa on tuomittu ehdollista vankeutta, mutta hovioikeudessa ehdotonta vankeutta, niin kohtuullistamisharkinnassa voidaan ottaa huomioon kaikki ennen hovioikeuden tuomiota tehdyt rikokset.

Se, että ehdotuksen mukaan kohtuullistamisharkinnassa voidaan ottaa huomioon myös lainvoimaa vailla oleva aikaisempi tuomio, aiheuttaa eräitä ongelmia tuomion muuttuessa hovioikeudessa tai korkeimmassa oikeudessa, koska kokonaisrangaistus saattaa tietyissä tapauksissa tulla normaalia lievemmäksi tai normaalia ankarammaksi. Aikaisemman tuomion muuttuessa valituksen johdosta ankarammaksi saattaa esiintyä tilanteita, jolloin uuden tuomion kohtuullistaminen jää vähäisemmäksi kuin jos tiedossa olisi ollut lopullinen tuomio. Useimmiten nämä tilanteet eivät tuottane suuria ongelmia. Sen sijaan vakavampia ongelmia saattaa syntyä tilanteessa, jossa käräjäoikeudessa on tuomittu suhteellisen pitkä ehdoton vankeusrangaistus, joka on lainvoimaa vailla olevana otettu huomioon myöhempää tuomiota kohtuullistettaessa ja hovioikeus tai korkein oikeus hylkää ensiksi mainittua rikosta koskevan syytteen. Tällöin tuomittu on saanut kohtuullistamisedun, joka ei varsinaisesti olisi hänelle kuulunutkaan. Tosin myös nykyistä rikoslain 7 luvun 8 §:ää sovellettaessa esiintyy rangaistuksen lievennyksen kannalta tähän verrattavia tilanteita. Lisäksi rikoslain 7 luvun 8 §:n soveltamistilanteet ovat käräjäoikeuksissa jokapäiväisiä, kun taas syytteen hylkääminen valituksen johdosta tapauksissa, joissa alioikeudessa on tuo-

mittu ehdotonta vankeutta, on varsin harvinaista.

Edellä mainituilta lainvoimaa vailla olevan tuomion huomioon ottamiseen kohtuullistutamisharkinnassa liittyviltä ongelmilta voisi luonnollisesti välttyä edellyttämällä aikaisemmalta tuomiolta lainvoimaisuutta. Tämäkään ratkaisu ei ole ongelmaton. Tämä saataisi pakottaa hakemaan uudesta tuomiosta muutosta, jotta aikaisempi tuomio ehtisi tulla lainvoimaiseksi ja siten huomioon otettavaksi myöhemmässä tuomiossa. On myös mahdollista, että kohtuullistaminen jää käytännön syistä tekemättä, kun myöhempi tuomio tulee lainvoimaiseksi aikaisempaa tuomiota aiemmin. Kun tarkoituksena on joka tapauksessa luoda harkinnanvaraisuuteen perustuva järjestelmä, näyttää perustellummalta, että aikaisemmat tuomiot otetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa huomioon senkin uhalla, että joissakin yksittäistapauksissa lopputulos saattaa poiketa normaalirangaistuksesta joko lievempään tai ankarampaan suuntaan. Näitä ongelmia ei voida välttää vaikka otettaisiin huomioon vain lainvoimaiset tuomiot.

Nykyisessä järjestelmässä on mahdollista erillisessä oikeudenkäynnissä jälkikäteen muuttaa aikaisempia lainvoimaisia tuomiota. Tämä ei kuitenkaan ole johtanut läheskään aina yhdenvertaisiin ja oikeudenmukaisiin lopputuloksiin. Nykyjärjestelmän mutkikkuus ja sen aiheuttama työmäärä sekä järjestelmään sisäänrakennettujen virheiden mahdollisuus eivät puolla tämän tapaisen järjestelmän säilyttämistä. Ei ole löydettävissä järjestelmää, joka olisi yhtäaikaa yksinkertainen, selkeä ja yhdenvertaisuutta millimetrin tarkasti ylläpitävä. Järjestelmän selkeyttäminen ja yksinkertaistaminen vuoksi nyt ehdotetaan luovuttavaksi erityisesti jälkikäteen tapahtuvasta yhteisen rangaistuksen määräämisestä, koska kokemukset osoittavat, että nykyisen kaltaisella järjestelmällä, jossa on jälkikäteen muunneltu lainvoimaisia tuomioita, ei ole saavutettu sille asetettuja tavoitteita.

Niitä tilanteita varten, joissa esityksen mukainen kohtuullistaminen on tuomioiden myöhemmän muuttumisen takia osoittautunut olennaisella tavalla väärin perustein tehdyksi, ehdotetaan laajennettavaksi nykyisessäkin laissa olevaa korjausmahdollisuutta. Oikeudenkäymiskaaren ehdotetun 31 luvun 9 a §:n mukaan lainvoimainen kohtuullistamistuomio voitaisiin nykyistä useammissa

tapauksissa purkaa.

Aikaisempia ehdollisia vankeusrangaistuksia ei ole tarpeen ottaa kohtuullistamisharkinnassa huomioon, koska tarpeellinen kohtuullistaminen voidaan tehdä siinä vaiheessa, kun ehdollinen vankeusrangaistus määrätään pantavaksi täytäntöön joko kokonaan tai osittain ja täytäntöön pantavaksi määrätystä rangaistuksesta ja uudesta rikoksesta tuomitavasta rangaistuksesta samalla yleensä määrätään 7 luvun säännöksiä soveltaen yhteinen ehdoton vankeusrangaistus.

Kun uudesta rikoksesta tosiasiallisesti tuomitaan erääntyypinen lisärangaistus, tulee tuomioistuimella olla mahdollisuus alittaa rangaistussäännöksessä oleva vankeudelle asetettu erityinen vähimmäisaika.

Tuomioistuimella on mahdollisuus harkita uutta rangaistusta tuomittaessa eri rangaistusvaihtoehtoja. Kysymykseen voisi tulla paitsi ehdoton vankeus, eräissä tapauksissa myös ehdollinen vankeus tai sakko. Lisäksi yhdyskuntapalvelun tuomitsemisedellytykset ovat harkittavissa itsenäisesti.

Periaatteessa olisi mahdollista, että henkilö, jolle on tuomittu kahdeksan kuukauden ehdottoman vankeusrangaistuksen sijaan 200 tuntia yhdyskuntapalvelua, voitaisiin tuomita ennen tämän tuomion antamista tehdystä rikoksesta nyt ehdotetun säännöksen mukaan kohtuullistettuna ehdottomaan enintään kahdeksan kuukauden vankeusrangaistukseen, josta niin ikään voitaisiin määrätä yhdyskuntapalvelua. Nykyisen lain mukaan tämä ei olisi mahdollista, koska rikoslain 7 luvun mukaan määrättävä yhteinen vankeusrangaistus kohoaisi yli kahdeksan kuukauden, mikä estää yhdyskuntapalveluun tuomitsemisen. Käytännössä tämän kaltaisissa tapauksissa tulisi kuitenkin noudattaa yhdenvertaisuusperiaatteen takia yhdyskuntapalvelun tuomitsemisessä pidättyvyyttä.

Jotta tuomioistuimet voisivat myöhemmin tietää, onko tuomiota kohtuullistettu tämän pykälän nojalla, tulisi tuomiossa aina ilmoittaa, mikä aikaisempi tuomio tai mitkä aikaisemmat tuomiot on otettu kohtuullistamisessa huomioon. Näiden tietojen tulisi olla myös rikosrekisterissä.

Samalla pykälän otsikko ehdotetaan muutettavaksi siten, että se vastaa pykälän uutta sisältöä.

7 §. Pykälässä ovat säännökset yhteisen rangaistuksen määräämisestä täytäntöönpanoa varten. Kun nyt ehdotetaan luovuttavaksi yhteisen rangaistuksen määräämisestä jäl-

kikäteen, tämä pykälä ehdotetaan kumottavaksi tarpeettomana.

8 §. Pykälässä on säännös yhteisen vankeusrangaistuksen poikkeuksellisesta määräämisestä. Säännös koskee yhteisen vankeusrangaistuksen määräämistä jälkikäteen tilanteessa, jossa yhteinen vankeusrangaistus on määrätty kahdesta tai useammasta rikoksesta ja sitten havaitaan, että jostakin niistä rikoksista, joista on määrätty yhteinen vankeusrangaistus, sekä jostakin muusta rikoksesta olisi tullut määrätä tällainen rangaistus. Säännöksen mukaan tällöin kaikista näistä rikoksista on määrättävä yhteinen vankeusrangaistus. Luovuttaessa yhteisen vankeusrangaistuksen määräämisestä jälkikäteen ehdotetaan pykälä tarpeettomana kumottavaksi.

9 §. Pykälässä säädetään, että aikaisemmin ratkaistun rikosasian asianomistajalla ei ole puhevaltaa yhteistä vankeusrangaistusta jälkikäteen määrättäessä. Luovuttaessa yhteisen vankeusrangaistuksen määräämisestä jälkikäteen ehdotetaan pykälä kumottavaksi.

Voimaantulosäännös. Lain säännöksiä ehdotetaan sovellettavaksi taannehtivasti myös rikoksiin, jotka on tehty ennen tämän lainmuutoksen voimaantuloa ottaen huomioon lievemmän lain periaatteen mukaisesti, että kokonaisrangaistus ei saa muodostua ankarammaksi kuin sovellettaessa aikaisemman lain säännöksiä. Tästä on kuitenkin käytännön syistä tehtävä muutoksenhakutilanteita koskeva poikkeus, jos kysymyksessä on valitus ennen lain voimaantuloa tuomitusta ehdottomasta vankeusrangaistuksesta tai yhteisen vankeusrangaistuksen määräämisestä täytäntöönpanoa varten. Tällöin tulee soveltaa aikaisemman lain 6—9 §:n säännöksiä. Vanhoja jälkikonkurrensia koskevia säännöksiä tulee soveltaa aikaisemman lain aikana tuomittuihin ehdottomiin vankeusrangaistuksiin siitä riippumatta, onko tuomio tullut lainvoimaiseksi tai muuten täytäntöönpanokelpoiseksi vanhan vai uuden lain voimassa ollessa.

1.2. Laki ehdollisesta rangaistuksesta

4 §. Pykälän 2 momentissa säädetään yhteisen vankeusrangaistuksen määräämisestä niissä tapauksissa, jolloin aikaisempi ehdollinen vankeusrangaistus määrätään pantavaksi täytäntöön joko kokonaan tai osittain. Säännöksestä ehdotetaan poistettavaksi sen toisen virkkeen lopussa oleva viittaus nyt kumottavaksi ehdotettuun jälkikonkurrenssitilantee-

seen: "tai jos tuomittu on ehdollisen rangaistuksen tuomitsemisen jälkeen ennen sen täytäntöön pantavaksi määräämistä tuomittu ehdottomaan vankeusrangaistukseen".

5 §. Pykälässä säädetään yhteisen vankeusrangaistuksen määräämisestä tapauksessa, jolloin ehdollisen vankeusrangaistukseen tuomittua syytetään ennen koetusajan päättymistä ennen tuomiota tehdystä muusta rikoksesta. Luovuttaessa yhteisen vankeusrangaistuksen määräämisestä jälkikäteen ehdotetaan pykälä kumottavaksi.

Voimaantulosäännös. Lain säännöksiä ehdotetaan sovellettaviksi taannehtivasti myös rikoksiin, jotka on tehty ennen tämän lainmuutoksen voimaantuloa ottaen huomioon lievemmän lain periaatteen mukaisesti, että kokonaisrangaistus ei saa muodostua ankarammaksi kuin sovellettaessa aikaisemman lain säännöksiä. Rikoslain 7 lukuun ehdotetun uusitun 6 §:n mukaisesti ehdotetaan voimaantulosäännökseen otettavaksi mahdollisuus siirtymävaiheessa alittaa vankeudelle säädetty erityinen vähimmäisaika. Lisäksi olisi mahdollista katsoa aikaisempi rangaistus riittäväksi seuraamukseksi myös myöhemmin käsiteltäväksi tulleesta rikoksesta.

1.3. Laki Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa

Lain 29 §:n 2 momentissa on säännös siitä, kuinka tuomioistuimen on meneteltävä siinä tapauksessa, että muussa pohjoismaassa ehdollisesti tuomittu tuomitaan Suomessa rangaistukseen ennen ehdollisen rangaistuksen tuomitsemista tehdystä rikoksesta. Kun vastaava ehdollisesta rangaistuksesta annettu lain 5 § ehdotetaan kumottavaksi, ehdotetaan myös kyseessä oleva säännös kumottavaksi.

1.4. Laki yhdyskuntapalvelusta

Yhdyskuntapalvelusta annetun lain 3 §:n 2 ja 3 momentissa sekä 11 §:n 3 momentissa viitataan yhdyskuntapalvelun osalta nyt muutettavaksi ja kumottavaksi ehdotettuun rikoslain 7 luvun 6, 7 ja 8 §:ään. Säännöksistä 3 §:n 3 momentti ja 11 §:n 3 momentti ehdotetaan tarpeettomina kumottaviksi. Sitä vastoin 3 §:n 2 momentin tilalle ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan myös ai-

emmat yhdyskuntapalvelurangaistukset otetaisiin huomioon uutta rangaistusta tuomittaessa. Aiempi yhdyskuntapalvelurangaistus voitaisiin ottaa rikoslain 7 luvun 6 §:ssä tarkoitettulla tavalla huomioon riippumatta siitä, minkälainen uusi rangaistus olisi. Käytännössä uusi rangaistus olisi useimmiten yhdyskuntapalvelua tai ehdotonta vankeutta.

Tämän lisäksi 11 §:n 4 momentista ehdotetaan poistettavaksi viittaus nyt kumottavaksi ehdotettuun saman pykälän 3 momenttiin.

Voimaantulosännös. Jos lain voimaantulon jälkeen käsiteltävässä asiassa sovelletaan nyt ehdotetun rikoslain muuttamisesta annetun lain siirtymäsäännösten mukaan rikoslain aikaisempia 7 luvun 6—9 §:n säännöksiä, sovelletaan myös nyt kumottaviksi ehdotettuja säännöksiä.

1.5. Oikeudenkäymiskaari

Oikeudenkäymiskaaren 31 luvun nykyisen 9 a §:n mukaan lainvoimainen tuomio voidaan purkaa eräissä sellaisissa tilanteissa, joissa rangaistusta määrättäessä on otettu huomioon toinen rangaistus rikoslain 7 luvun 6 §:ssä tarkoitettulla tavalla. Säännös soveltuu silloin, kun yhteisen rangaistuksen jälkikäteinen määrääminen on menettänyt perustansa sen vuoksi, että jokin määräämisessä huomioon otettu rangaistus on muuttunut oltuaan ylimääräisen muutoksenhaun kohteena.

Ehdotuksen mukaan myös rikoslain 7 luvun 6 §:n mukainen kohtuullistamistuomio olisi mahdollista purkaa niissä tilanteissa, joissa voimassa olevan lain mukaan on voitu purkaa tuomio, jolla on määrätty yhteinen rangaistus. Soveltamisala laajenisikin hieman, kun purkumahdollisuus voisi syntyä myös menetetyin määräajan palauttamisen seurauksena.

Esityksessä ehdotetaan purkumahdollisuutta lisäksi laajennettavaksi kokonaan uusiin tilanteisiin. Tarve purkaa kohtuullistamistuomio voi syntyä silloin, kun vailla lainvoimaa oleva tuomio, joka on otettu kohtuullistamisessa huomioon, muuttuikin olennaisesti ylemmässä oikeusasteessa.

Niissä tapauksissa, joissa ylempi tuomiois-

tuin tuomitsee rangaistukseen sellaisen syyteen perusteella, jonka alempi oikeusaste on hylännyt, tarvetta tuomion jälkikäteiseen muuttamiseen ei yleensä synny, koska ylempi tuomioistuin voi itse ottaa muutoksen huomioon omassa tuomiossaan. Sama koskee tilannetta, jossa ylempi tuomioistuin olennaisesti ankaroiittaa rangaistusta. Tuomion muuttamistarvetta ei synny, jos tiedonkulussa ei ole ollut katkoksia.

Niihin tilanteisiin, joissa puutteelliset tiedot aiemmista tuomioista ovat johtaneet kohtuullistamisen tekemättä jättämiseen, ehdotettu tuomion purkumahdollisuus ei ulottuisi. Näissä melko harvinaisissa tapauksissa olisi mahdollista päästä kohtuulliseen lopputulokseen harkittaessa ehdonalaisen vapauttamisen ajankohtaa tai viimeisenä keinona armahdusmahdollisuutta käyttämällä.

Sen sijaan silloin, kun ylempi tuomioistuin hylkää kokonaan tai olennaisilta osin syyteen, johon perustuvan rangaistuksen vuoksi alempi oikeusaste on kohtuullistanut toista rangaistusta, kohtuullistamistuomion purkaminen voi olla aiheellista. Kohtuullistaminenhan on voinut lieventää kokonaisrangaistusta huomattavastikin perusteella, joka myöhemmin häviää.

Purkupäätös voitaisiin tehdä vain silloin, kun rangaistus on muuttunut olennaisesti. Samaa olennaisuusvaatimusta sovellettaisiin silloinkin, kun syyte on osittain hylätty. Jos ylemmässä oikeusasteessa hylätty syyte on koskenut rikosta, josta tuomittu rangaistus on ollut lievä joko sellaisenaan tai suhteessa kokonaisrangaistukseen, tuomion purkaminen ei olisi edes mahdollista.

2. Voimaantulo

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan 1 päivänä syyskuuta 1997, jolloin myös uuden rikosasioiden oikeudenkäyntiä koskevan säännösten on määrä tulla voimaan. Ilman nyt ehdotettuja lainmuutoksia uudet rikosprosessisäännökset lisäisivät työlläitä yhteisen rangaistuksen jälkikäteisiä määräämisiä entisestään.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

rikoslain 7 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun rikoslain (39/1889) 7 luvun 7—9 §, sellai-
 sina kuin ne ovat laissa 697/1991, ja
muutetaan 7 luvun 1 §:n 1 momentti ja 6 §,
 sellaisina kuin ne ovat mainitussa laissa 697/1991, seuraavasti:

7 luku

Yhteisestä rangaistuksesta

1 §

Yhteisen vankeusrangaistuksen määrääminen

Jos joku on tuomittava samalla kertaa kah-
 desta tai useammasta rikoksesta vankeusran-
 gaistukseen, hänet tuomitaan rikoksista yh-
 teiseen vankeusrangaistukseen, jollei muual-
 la laissa toisin säädetä.

6 §

Aikaisemmin tuomitun vankeusrangaistuksen huomioon ottaminen

Jos ehdottomaan vankeusrangaistukseen
 tuomittua syytetään hänen ennen tämän ran-
 gaistuksen tuomitsemista tekemästään muus-
 ta rikoksesta, voidaan aikaisempi ehdoton
 vankeusrangaistus ottaa uutta rangaistusta
 määrättäessä kohtuuden mukaan huomioon
 rangaistusta lieventävänä seikkana. Uudesta

rikoksesta voidaan myös tuomita laissa sille
 säädettyä vähimmäisaikaa lyhyempään van-
 keusrangaistukseen tai katsoa aikaisempi
 rangaistus riittäväksi seuraamukseksi myös
 myöhemmin käsiteltäväksi tulleesta rikok-
 sesta.

Tuomiossa on ilmoitettava, mikä aikaisem-
 pi tuomio tai mitkä aikaisemmat tuomiot on
 otettu huomioon rangaistusta tämän pykälän
 mukaan kohtuullistettaessa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä
 kuuta 19 .

Lakia sovelletaan myös rikoksiin, jotka on
 tehty ennen tämän lain voimaantuloa. Ran-
 gaistus on kuitenkin määrättävä siten, ettei
 kokonaisrangaistus tule ankarammaksi kuin
 jos olisi sovellettu tämän lain voimaan tul-
 lessa voimassa ollutta 6—8 §:ää.

Kumottuja 6—9 §:n säännöksiä sovelle-
 taan kuitenkin muutoksenhakumenettelyssä
 käsiteltäessä valitusta tämän lain voimaan
 tullessa voimassa olleen lain aikana tuomi-
 tusta ehdottomasta vankeusrangaistuksesta
 sekä yhteisen vankeusrangaistuksen määrää-
 misestä täytäntöönpanoa varten, jos ehdotto-
 mat vankeusrangaistukset on tuomittu ennen
 tämän lain voimaantuloa.

2.

Laki**ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan ehdollisesta rangaistuksesta 13 päivänä helmikuuta 1976 annetun lain (135/1976)
 5 §, sellaisena kuin se on laissa 700/1991, ja
muutetaan 4 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on mainitussa laissa 700/1991, seuraavasti:

4 §

 Jos ehdollinen rangaistus määrätään pantavaksi täytäntöön joko kokonaan tai osaksi ja uudesta rikoksesta olisi tuomittava ehdoton vankeusrangaistus, tekijän tuomitsemisessa yhteiseen ehdottomaan vankeusrangaistukseen noudatetaan soveltuvin osin, mitä rikoslain 7 luvussa säädetään. Vastaavasti on meneteltävä, jos täytäntöön pantavaksi määrätään kaksi tai useampia ehdollisia rangaistuksia.

Lakia sovelletaan myös rikoksiin, jotka on tehty ennen tämän lain voimaantuloa. Rangaistus on kuitenkin määrättävä siten, ettei kokonaisrangaistus tule ankarammaksi kuin jos olisi sovellettu tämän lain voimaan tullessa voimassa ollutta 4 ja 5 §:ää. Uudesta rikoksesta voidaan tällöin tuomita laissa sille säädettyä vähimmäisaikaa lyhyempään rangaistukseen tai katsoa aikaisempi rangaistus riittäväksi seuraamukseksi myös myöhemmin käsiteltäväksi tulleesta rikoksesta.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
 kuuta 19 .

3.

Laki

Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa annetun lain 29 §:n 2 momentin kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §
Tällä lailla kumotaan Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa 20 päivänä kesäkuuta 1963 annetun lain (326/1963) 29 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 704/1991.

2 §
Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 19 _____ .

4.

Laki**yhdyskuntapalvelusta annetun lain 3 ja 11 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan yhdyskuntapalvelusta 12 päivänä joulukuuta 1996 annetun lain (1055/1996)
 3 §:n 3 momentti sekä 11 §:n 3 momentti ja
muutetaan 3 §:n 2 momentti ja 11 §:n 4 momentti seuraavasti:

3 §

 Aikaisempi yhdyskuntapalvelurangaistus voidaan ottaa uutta rangaistusta tuomittaessa huomioon vastaavalla tavalla kuin aikaisempi ehdoton vankeusrangaistus rikoslain 7 luvun 6 §:n mukaan.

11 §

 Päätöstä aiemmin tuomitun yhdyskuntapalvelun täytäntöönpanon kieltämisestä on noudatettava muutoksenhausta huolimatta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä
 kuuta 19 .

Jos lain voimaantulon jälkeen käsiteltävässä asiassa sovelletaan rikoslain muuttamisesta päivänä kuuta 1997 annetun lain (/) siirtymäsäännösten mukaan rikoslain aikaisempia 7 luvun 6—9 §:n säännöksiä, sovelletaan aikaisempia 3 §:n 2 ja 3 momenttia sekä 11 §:n 3 ja 4 momenttia.

5.

Laki**oikeudenkäymiskaaren 31 luvun 9 a §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oikeudenkäymiskaaren 31 luvun 9 a §, sellaisena kuin se on laissa 708/1991, seuraavasti:

9 a §

Lainvoiman saanut tuomio rikosasiassa voidaan purkaa myös, jos siinä rangaistusta määrättäessä on rikoslain 7 luvun 6 §:ssä säädetyin tavoin otettu huomioon toinen rangaistus ja viimeksi mainittu rangaistus on sittemmin poistettu taikka sen perustana ol-

lut syyte on kokonaan tai osittain hylätty tai rangaistus on muuten olennaisesti muuttunut.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 19 .

Helsingissä 30 päivänä huhtikuuta 1997

Tasavallan Presidentti

MARTTI AHTISAARI

Oikeusministeri *Kari Häkämies*

1.

Laki**rikoslain 7 luvun muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun rikoslain (39/1889) 7 luvun 7—9 §, sellaisina kuin ne ovat laissa 697/1991, ja
muutetaan 7 luvun 1 §:n 1 momentti ja 6 §,
 sellaisina kuin ne ovat mainitussa laissa 697/1991, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

7 luku

Yhteisestä rangaistuksesta

1 §

Yhteisen vankeusrangaistuksen määrääminen

Milloin joku olisi tuomittava kahdesta tai useammasta rikoksesta vankeuteen, hänet tuomitaan rikoksista yhteiseen vankeusrangaistukseen, jollei muualla laissa ole toisin säädetty.

Jos joku on tuomittava *samalla kertaa* kahdesta tai useammasta rikoksesta *vankeusrangaistukseen*, hänet tuomitaan rikoksista yhteiseen vankeusrangaistukseen, jollei muualla laissa toisin *säädetä*.

6 §

Yhteisen vankeusrangaistuksen määrääminen jälkikäteen

Jos yhdestä tai useammasta rikoksesta ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomittua syytetään hänen ennen tämän rangaistuksen tuomitsemista tekemästään muusta rikoksesta, rangaistus on määrättävä niin kuin kaikki nämä rikokset olisi saatettu samalla kertaa tuomioistuimen käsiteltäväksi. Jos aikaisemmin tuomittua rangaistusta, myös sen ehkä jo tapahtuneen täytäntöönpanon merkitys erityisesti huomioon ottaen, on pidettävä riittävänä seuraamuksena myös myöhemmin käsiteltäväksi tulleesta rikoksesta, tuomioistuimen on määrättävä, että aikaisempi rangaistus koskee tätäkin rikosta. Yhteinen van-

6 §

Aikaisemmin tuomitun vankeusrangaistuksen huomioon ottaminen

Jos ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomittua syytetään hänen ennen tämän rangaistuksen tuomitsemista tekemästään muusta rikoksesta, voidaan aikaisempi ehdoton vankeusrangaistus ottaa uutta rangaistusta määrättäessä kohtuuden mukaan huomioon rangaistusta lieventävänä seikkana. Uudesta rikoksesta voidaan myös tuomita laissa sille säädettyä vähimmäisaikaa lyhyempään vankeusrangaistukseen tai katsoa aikaisempi rangaistus riittäväksi seuraamukseksi myös myöhemmin käsiteltäväksi tulleesta rikoksesta.

Tuomiossa on ilmoitettava, mikä aikaisem-

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

keusrangaistus saadaan kuitenkin määrätä jälkikäteen tässä pykälässä säädetyllä tavalla vasta, kun aikaisempi tuomio on saanut lainvoiman tai on pantavissa täytäntöön niin kuin lainvoimainen tuomio.

Rikoksista, joista toinen on tehty sen jälkeen, kun toisesta jo oli tuomittu ehdoton vankeusrangaistus, ei määrätä yhteistä vankeusrangaistusta.

Mitä edellä on säädetty tuomiosta, jolla joku on tuomittu ehdottomaan vankeusrangaistukseen, sovelletaan myös tuomioon, jolla ehdollinen vankeusrangaistus on määrätty pantavaksi täytäntöön.

pi tuomio tai mitkä aikaisemmat tuomiot on otettu huomioon rangaistusta tämän pykälän mukaan kohtuullistettaessa.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 19 .*

Lakia sovelletaan myös rikoksiin, jotka on tehty ennen tämän lain voimaantuloa. Rangaistus on kuitenkin määrättävä siten, ettei kokonaisrangaistus tule ankarammaksi kuin jos olisi sovellettu tämän lain voimaan tullessa voimassa ollutta 6—8 §:ää.

Kumottuja 6—9 §:n säännöksiä sovelletaan kuitenkin muutoksenhakumenettelyssä käsiteltäessä valitusta tämän lain voimaan tullessa voimassa olleen lain aikana tuomitusta ehdottomasta vankeusrangaistuksesta sekä yhteisen vankeusrangaistuksen määräämisestä täytäntöönpanoa varten, jos ehdottomat vankeusrangaistukset on tuomittu ennen tämän lain voimaantuloa.

2.

Laki**ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan ehdollisesta rangaistuksesta 13 päivänä helmikuuta 1976 annetun lain (135/1976) 5 §, sellaisena kuin se on laissa 700/1991, ja *muutetaan* 4 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on mainitussa laissa 700/1991, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

4 §

4 §

Jos ehdollinen rangaistus määrätään pantavaksi täytäntöön joko kokonaan tai osaksi ja uudesta rikoksesta olisi tuomittava ehdoton vankeusrangaistus, tekijän tuomitsemisessa yhteiseen vankeusrangaistukseen noudatetaan soveltuvin osin, mitä rikoslain 7 luvussa säädetään. Vastaavasti on meneteltävä, jos täytäntöön pantavaksi määrätään kaksi tai useampia ehdollisia rangaistuksia tai jos tuomittu on ehdollisen rangaistuksen tuomitsemisen jälkeen ennen sen täytäntöön pantavaksi määräämistä tuomittu ehdottomaan vankeusrangaistukseen.

Jos ehdollinen rangaistus määrätään pantavaksi täytäntöön joko kokonaan tai osaksi ja uudesta rikoksesta olisi tuomittava ehdoton vankeusrangaistus, tekijän tuomitsemisessa yhteiseen *ehdottomaan* vankeusrangaistukseen noudatetaan soveltuvin osin, mitä rikoslain 7 luvussa säädetään. Vastaavasti on meneteltävä, jos täytäntöön pantavaksi määrätään kaksi tai useampia ehdollisia rangaistuksia.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 19 _____.

Lakia sovelletaan myös rikoksiin, jotka on tehty ennen tämän lain voimaantuloa. Rangaistus on kuitenkin määrättävä siten, ettei kokonaisrangaistus tule ankarammaksi kuin jos olisi sovellettu tämän lain voimaan tullessa voimassa ollutta 4 ja 5 §:ää. Uudesta rikoksesta voidaan tällöin tuomita laissa sille säädettyä vähimmäisaikaa lyhyempään rangaistukseen tai katsoa aikaisempi rangaistus riittäväksi seuraamukseksi myös myöhemmin käsiteltäväksi tulleesta rikoksesta.

3.

Laki

Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa annetun lain 29 §:n 2 momentin kumoamisesta

Voimassa oleva laki

Ehdotus

(kumotaan)

Jos se, joka muussa pohjoismaassa on tuomittu rangaistukseen ehdollisella tuomiolla, tuomitaan Suomessa rangaistukseen rikoksesta, joka on tehty ennen kuin ehdollinen tuomio annettiin, tuomioistuimen on samalla määrättävä, yhteistä rangaistusta määräämättä tai rangaistuksia keskenään yhdistämättä, onko ehdollisesti tuomittu rangaistus pantava täytäntöön.

4.

Laki**yhdyskuntapalvelusta annetun lain 3 ja 11 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan yhdyskuntapalvelusta 12 päivänä joulukuuta 1996 annetun lain (1055/1996)
 3 §:n 3 momentti sekä 11 §:n 3 momentti ja
muutetaan 3 §:n 2 momentti ja 11 §:n 4 momentti seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

3 §

Mitä rikoslain 7 luvun 6—8 §:ssä säädetään yhteisen rangaistuksen määräämisestä sille, joka on jo tuomittu vankeusrangaistukseen, sovelletaan myös, jos hänet on tuomittu yhdyskuntapalveluun. Rikoslain 7 luvun 6 §:ää sovellettaessa yhdyskuntapalvelutuomio rinnastetaan tuomioon, jolla joku on tuomittu ehdottomaan vankeusrangaistukseen.

11 §

Päätöstä aiemmin tuomitun yhdyskuntapalvelun täytäntöönpanon kieltämisestä ja 3 momentissa säädettyä kieltä on noudatettava muutoksenhausta huolimatta.

3 §

Aikaisempi yhdyskuntapalvelurangaistus voidaan ottaa uutta rangaistusta tuomittaessa huomioon vastaavalla tavalla kuin aikaisempi ehdoton vankeusrangaistus rikoslain 7 luvun 6 §:n mukaan.

11 §

Päätöstä aiemmin tuomitun yhdyskuntapalvelun täytäntöönpanon kieltämisestä on noudatettava muutoksenhausta huolimatta.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä
 kuuta 19 .*

Jos lain voimaantulon jälkeen käsiteltävissä asiassa sovelletaan rikoslain muuttamisesta päivänä kuuta 1997 annetun lain (/) siirtymäsäännösten mukaan rikoslain aikaisempia 7 luvun 6—9 §:n säännöksiä, sovelletaan aikaisempia 3 §:n 2 ja 3 momenttia sekä 11 §:n 3 ja 4 momenttia.

5.

Laki**oikeudenkäymiskaaren 31 luvun 9 a §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oikeudenkäymiskaaren 31 luvun 9 a §, sellaisena kuin se on laissa 708/1991,
 seuraavasti:

Voimassa oleva laki

9 a §

Lainvoiman saanut tuomio rikosasiassa voidaan purkaa myös, mikäli siinä rangaistusta määrättäessä on rikoslain 7 luvun 6 §:ssä säädetyin tavoin otettu huomioon toinen rangaistus ja viimeksi mainittu rangaistus on sittemmin poistettu tai sitä on olennaisesti muutettu.

Ehdotus

9 a §

Lainvoiman saanut tuomio rikosasiassa voidaan purkaa myös, *jos* siinä rangaistusta määrättäessä on rikoslain 7 luvun 6 §:ssä säädetyin tavoin otettu huomioon toinen rangaistus ja viimeksi mainittu rangaistus on sittemmin poistettu *taikka sen perustana ollut syyte on kokonaan tai osittain hylätty tai rangaistus on muuten olennaisesti muuttunut.*

—————
 Tämä laki tulee voimaan päivänä
 kuuta 19 .
 —————

